

REFORMÁTUS KÁNTOR

— Szerkeszti: Bódiss Tamás és Dávid István —

A gödöllői református templom restaurált orgonája

Százhuszonöt éve „Kiszel István debreceni lakos és birtokos ... orgonaépítész ... tíz hangzó változatú” orgona megépítését vállalta a gödöllői gyülekezet számára. A levéltárból előkerült szerződés a jelen restaurálási koncepció irányát tette egyértelművé. Íme, saját korábbi értékeink dokumentálásának kézzel fogható haszna, jövőnkre vonatkozó mai tetteink helyes irányának meghatározója. Az időközben elszenvedett deformációk után (1945, 1975) újra az eredeti elképzelés alapján, ezúttal reformálva áll előttünk és szólal meg a gyülekezet régi orgonája. Visszaalakítva, restaurálva tesz eleget liturgikus funkciójának. Üzenet ez egész egyházunk számára: hagyományaink és értékeink megbecsülése korszerűségünk jele és továbbhaladásunk záloga lehet. Bárcsak minél több gyülekezet hasonlóan cselekedne, cselekedhetne. Bárcsak a hit, a gondolat és az ebből fakadó tett minél többször találkozhatna a helyes út felismerésével.

Az orgonát építette 1879-ben Kiszel István.

Restaurálta: 2003-ban Aquincum Orgonagyár Budapest

Műszaki tervek: Pour László

Intonálás: Varga László

Szekerényrestaurálás: Szombati István

Diszpozíció (az eredeti szerződés alapján):

Manuál C – f (54 hang)

1. Principal	8'
2. Gedeckt	8'
3. Hohlflöte	8'
4. Octav	4'
5. Flauta	4'
6. Quint	2 ² / ₃ '
7. Superoctav	2'
8. Mixtur	3 sor

Pedál C – d (27 hang)

9. Subbas	16'
10. Octavbas	8'

Mellékváltozatok

11. Pedalcoppel
12. Tremulant

Az orgonaavatási hálaadó istentiszteleten, 2004. március 21-én az alkalmat és a vendégeket Nagy Károly lelkipásztor köszöntötte. Igét hirdetett Szabó István a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke. A hangszert bemutatták Dávid István és Pap Ferenc. Az orgonát restauráló cég tervezőjének, Pour Lászlónak ezen alkalommal elmondott beszédét az alábbiakban közöljük.

Dávid István

Az orgona mint minden hangszer teljesen egyedi. Kézműves munkával előállított sok ezer alkatrészből áll. Ezért a hangszerek közt nem csak a legnagyobb, de a legdrágább is. Mégis az esetek többségében nem az anyagiak hiánya, hanem a kényelem a legfőbb akadály egy műemlék hangszer megmentésével szemben. Egyszerűbb egy elektróniumot beszerezni, mint a régit, a szépet és adott esetben egy igazán értékes remekművet megmenteni. Ezért is nagy öröm az orgonaépítőnek, amikor megfelelő összefogással, anyagi áldozattal egy-egy ilyen történelmi hangszer helyreállítására feladatot kap.

A gödöllői református templom orgonájának építéséről részletes beszámolót találhatunk az egyháztanácsülések korabeli jegyzőkönyvében. Az orgona építője Kiszél István debreceni mester volt. Érdemes megállni e sokak által nem ismert, mégis figyelemre méltó név hallatán.

Kiszél István orgonaépítő tevékenységét Nagyváradon kezdte, majd a debreceni Nagytemplom orgonájának átépítése kapcsán költözött vissza szülővárosába. Lelkiismeretes munkájáért a presbitérium saját költségén tanulmányútra küldte. Ez tudomásunk szerint egyedülálló volt, és érezhető a gyülekezet magas fokú egyházzenei igényessége. Tanulmányútra küldték, hogy a külföldön szerzett ismeretek birtokában építtessék meg a Kistemplom új orgonáját. Az utazásra 1871-ben került sor. A korabeli levelezésekből kitűnik, hogy Kiszél a francia romantikus orgonaépítéset tanulmányozta, új orgonák építésében vett részt, és rengeteg technikai megoldást tanult. Hazatérve Debrecenbe a kistemplomban megépítette Magyarország akkori legnagyobb orgonáját, amely ma teljesen lepusztult állapotban remélhetően csak csipkerózsika álmát alussza. Mindezek arra engednek következtetni, hogy Kiszél a XIX. század egyik legkiemelkedőbb felkészültségű és tudású mestere volt.

Sajnos a kistemplomi munka után korai halála miatt csak néhány kisebb orgonát építhetett a mester. Ezek közt található a gödöllői orgona is, melyet éppen 125 évvel ezelőtt, 1879 pünkösdjén szenteltek fel. Bár az előbb említett hangszerhez képest „Ő” lényegesen kisebb, mégis az istentiszteleteken betöltött szerepén túl lágy, tömör hangszíneivel ízelítőt ad a kor stílusából, a romantikus orgonákból. Belső szerkezete precíz kidolgozásról, mesteri megoldásokról tanúskodik.

Az orgonát a későbbiek során többször átépítették, nem csak egyik karzatról a másikra, hanem különböző zenei igényeknek megfelelően is alakítottak rajta. A változtatások azonban sosem illeszthetők össze egy szerkezetileg és stílusában

egységes, a maga korában tökéletes mesterművel. Az utólag beépített alkatrészek, az átalakítások sora egyre torzabbá és egyre használhatatlanabbá tették a művet.

Amikor a hangszert szétbontottuk, előkerültek az átalakítások előtti elrendezés nyomai. A sípok, szélládák, billentyűk eredeti elhelyezésének bizonyítékai. A szinte felismerhetetlenségig átalakított játékasztal is megmutatta korabeli stílusjegyeit. Mesélni kezdett az orgona minden részlete. Több mint száz fényképfelvétel dokumentálja az orgona bontásának és restaurálásának egyes lépéseit. Mindezek mellett nagy segítségünkre voltak a korabeli egyházi feljegyzések is.

Most újra az eredeti helyére kerültek a billentyűk, melyeken a műanyag borítás helyett visszakerült a csont, új bőrozést kapott a fúvó, megújultak a szélládák és a csaknem teljesen elveszett ónsípok is rekonstruálva lettek. Mechanizmusa ismét megbízhatóan fut, és hangja visszakapta a lágy intonációt és az egyenletes temperatúrát.

Megújult az orgona szekrényzete is. Az idők során történt átfestések rétegeinek feltárása nyomán rekonstruálni lehetett az orgona színét, az ornamentekre pedig ismét laparany került.

Reméljük, hogy e hangszer még sokáig hirdetheti a XIX. századi magyar orgonaépítés stílusjegyeit, és Istent dicsérő, zengő hangjával, sok örömet adhat hallgatóinak.

Pour László

Évközi kántorképző Miskolcon

A Tiszáninneni Egyházkerületben 1993 nyarán szerveződött először kántorképző tanfolyam. Az első 5 évben Sárospatak adott ennek otthont, később a megnövekedett létszám és hangszerigény miatt a tanfolyam átköltözött Miskolcra. A nyári tanfolyamok három hetes intenzív képzése magával hozta az igényt, hogy a tanulók évközben is folytathassák tanulmányaikat, és folyamatos képzésben részesülhessenek. Ennek érdekében a Miskolci Lévy József Református Gimnázium és Diákotthon igazgatósága a 2003/2004-es tanévben rendszeres, heti órabeosztással működő évközi kántorképzést indított. A tanulók többsége a nyári tanfolyamok résztvevőiként, hárman azonban teljesen kezdőként csatlakoztak az egyházzenevel ismerkedők táborához. A miskolci, illetve itt tanuló diákok hét közben, tanítás után, a vidékiek szombaton vesznek részt az órákon: egyénileg beosztott órarend szerint. A tanulók —akiknek jelentékeny része jelenleg is rendszeresen végez kántori szolgálatot— az alábbi gyülekezetek tagjai: Abaujszántó, Bekecs, Edelény, Felsőnyárad, Gelej, Hernádkak, Mályi, Mezőcsát, Miskolc-Belváros (2 fő), Miskolc-Görömböly, Miskolc-Tetemvár, Nekézseny (3 fő), Ózd, Putnok (2 fő), Radostyán + 1 fő evangélikus (Miskolc-Vasgyár).